

Posudek oponenta diplomové práce

Název práce: Vybrané determinanty zdraví populace a jejich vliv na úmrtnost v evropských státech

Autor práce: Bc. Jakub Straka

Cílem předkládané diplomové práce je analýza vlivu vybraných determinant životního stylu na naději dožití ve věku 65 let, délce života ve zdraví ve věku 65 let a intenzitě úmrtnosti na nejčastější příčiny smrti ve vybraných evropských státech v roce 2014.

Diplomová práce je členěna do devíti kapitol a obsahuje 21 příloh. Rozsah této práce je přiměřený tématu a odpovídá požadavkům kladeným na diplomové práce. Po formální stránce má práce přehlednou úpravu a logickou strukturu. V teoretické části práce se autor věnuje teoretickým konceptům, které popisují změny úrovně a struktury úmrtnosti v populaci jako jsou např. teorie epidemiologického přechodu, zdravotní přechod, konvergence a divergence úmrtnosti, teorie komprese morbidity, expanze morbidity a dynamické rovnováhy a populační stárnutí. Koncepty zastřešující úroveň úmrtnosti a zdraví popisuje autor velmi přehledně a čtivě. Do jisté míry by takto zpracovaná teoretická část práce mohla sloužit jako učební text základních teoretických přístupů k úmrtnosti. Autor dále definuje pojem zdraví a zabývá se determinanty zdraví a měřením zdravotního stavu. Rozsáhlý seznam literatury, z velké části zahraniční, prokazuje autorovu značnou orientaci v tématu.

V rámci diplomové práce si autor stanovil sedm výzkumných hypotéz (pět hlavních výzkumných hypotéz a dvě z nich rozdělil do dvou částí). Tyto hypotézy jsou reálné a dostatečně podložené literaturou. Výzkumné hypotézy byly následně testovány v analytické části práce. Autor pracoval s několika zdroji dat. Podíl mužů a žen podle omezení v běžných činnostech ze zdravotních důvodů byl získán z výběrového šetření SILC za roky 2004–2014. Prevalence vybraných determinant zdraví (BMI, fyzická aktivita, konzumace ovoce a zeleniny, kouření a konzumace alkoholu) byla čerpána z výběrového šetření EHIS za rok 2014. Z databáze Eurostatu byly dále získány počty úmrtí na ischemickou chorobu srdeční, cerebrovaskulární onemocnění a zhoubný novotvar plic. Pro analýzu dat si autor zvolil kombinaci demografických a statistických metod, konkrétně naději dožití v přesném věku 65 let (jako objektivní ukazatel úmrtnosti), zdravou délku života ve věku 65 let (jako subjektivní ukazatel úmrtnosti), Spearmanův korelační koeficient a vícenásobnou lineární regresi. Demografické a statistické metody jsou vzhledem k danému tématu zvoleny vhodně a v diplomové práci podrobně popsány.

Analytická část práce nabízí velké množství různorodých výsledků. Velmi kvalitně je například zpracována kapitola 6, kde autor popisuje vývoj délky života ve zdraví ve věku 65 let v evropských zemích a zároveň na reálných datech testuje teorii komprese morbidity, expanze morbidity a dynamické rovnováhy. Na závěr této kapitoly autor dokonce navrhuje klasifikaci evropských států podle vztahu úmrtnosti s morbiditou. Co se týče korelační analýzy a vícenásobné lineární regrese, zde mám několik poznámek spíše do diskuse s autorem práce. V přílohách práce jsou poskytnuty výsledky

Spearmanova korelačního koeficientu. Trochu zvláštní mi přijde vyhodnocování korelace mezi jednotlivými kategoriemi stejného rizikového faktoru, jako např. u BMI (podvýživa, normální váha, nadváha, obezita) nebo kouření (podíl denních kuřáků/nekuřáků; počet vykouřených cigaret). Tyto determinanty budou logicky spolu korelovat. Z popisu metodiky v diplomové práci je patrné, že proměnné vstupující do vícenásobné lineární regrese byly vybrány právě na základě korelace. Zajímavé ale je, že do regresní analýzy pro naději dožití ve věku 65 let, zdravou délku života ve věku 65 let a standardizovanou míru úmrtnosti na zhoubný novotvar plic vstupuje obezita jako determinant zdraví, ale u standardizované míry úmrtnosti na ischemickou chorobu srdeční a cerebrovaskulární onemocnění je jako proměnná zdravotních determinant uvažována normální váha. Statisticky je to v pořádku, výsledky jsou v obou případech stejné, odlišná je pouze interpretace (při zvyšování se podílu obezity ve společnosti dochází k nárůstu míry úmrtnosti, a naopak se zvyšujícím se podílem osob s normální váhou ve společnosti je pozorován pokles míry úmrtnosti), ale pro čtenáře může tato nestejnoroďost ve vstupních datech do regresní analýzy působit zmatečně. Dále bych se ráda zeptala, proč nebyly prezentovány i výsledky regresní analýzy za proměnné, které nebyly statisticky signifikantní (jako např. konzumace alkoholu). Přestože nejsou výsledky signifikantní, a tudíž nelze prokázat vliv daného determinantu na úmrtnost, hodnota β koeficientu může mít určitou vypovídací hodnotu. K tomu bych ještě požádala autora o vyjádření, do jaké míry si myslí, že výsledky regresní analýzy mohly být ovlivněny volbou vstupních proměnných, např. u kouření, pokud byl za vstupní proměnnou použit podíl osob, které vykouří méně než 20 cigaret denně versus, kdyby do regresní analýzy vstoupila proměnná podíl kuřáků.

Výše uvedené poznámky a připomínky by měly sloužit pouze jako podnět k diskusi, ale určitě nejsou míněny kriticky, protože demografické i statistické analýzy jsou v diplomové práci provedeny korektně. Prezentace výsledků i jejich interpretace je na vysoké úrovni, zde bych převážně vyzdvihla grafickou úpravu diplomové práce, kde autor prokázal i schopnost tvorby map.

V závěru práce autor vyhodnocuje jednotlivé výzkumné hypotézy na základě svých výsledků. Zde sice chybí zmínka o kvalitě dat a o limitacích studie, naopak ale pozitivně hodnotím, že autor krátce nabízí náměty na budoucí výzkum, jak lépe analyzovat vztah determinant zdraví a ukazatelů úmrtnosti.

Diplomová práce je kvalitně zpracovaná a zabývá se aktuálním tématem vlivu determinant zdraví na úmrtnost v Evropě. Jednotlivá témata jsou velmi dobře provázána mezi sebou a výsledky adekvátně interpretovány prokazující autorův značný přehled v oboru. Práce je čtivá a bez závažných gramatických a jazykových chyb. Drobné připomínky uvedené výše by měly sloužit pouze k diskusi, ale určitě nesnižují hodnotu této práce. Stylisticky i obsahově dokonce považuji diplomovou práci za nadstandardní v magisterském oboru demografie, a proto ji **doporučuji k obhajobě**.

Datum: 06. 09. 2021

Autor posudku: Mgr. Ivana Kulhánová, Ph.D.